

Metodické vyjádření k posuzování záměrů na osazování fotovoltaických a solárních panelů na kulturních památkách, v památkových rezervacích a památkových zónách

Národní památkový ústav vyjádřil svůj názor na opatření směřující k energetickým úsporám historických staveb společným prohlášením s Českou komorou architektů a Státním fondem životního prostředí již v květnu 2009. V tomto prohlášení je vyjádřena nejen podpora snaze o energetické úspory, ale také formulován požadavek, aby se k architektonickému dědictví přistupovalo adekvátním způsobem a aby nebyly podporovány úpravy, které jsou v souvislosti s architektonickým dědictvím konfliktní. To platí i pro fotovoltaické a solární panely. Zatímco u novostaveb může být jejich užití plnohodnotnou součástí architektonického řešení, v případě historických staveb a v prostředí památkově hodnotných urbanistických celků působí ze své podstaty rušivě. Poškozují tak podstatnou kvalitu architektonického dědictví, jakou je vzhled staveb a obraz měst a vesnic. Protože v poslední době sílí tlak na osazování fotovoltaických a solárních panelů na kulturní památky a na stavby v památkových rezervacích a zónách, považuje Národní památkový ústav za potřebné připomenout význam střech a průčelí staveb pro uchování kulturních hodnot památek a chráněných částí měst, vesnic i krajiny a zároveň zdůraznit nezbytnost přesvědčivé a věcně i právně relevantní argumentace při jejich obhajobě. Jako odborná organizace státní památkové péče proto s odkazem na § 32 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, vydává toto

metodické vyjádření:

- 1) Solární kolektory, fotovoltaické panely a jiná srovnatelná technická zařízení představují pro vzhled památkově hodnotných staveb a prostředí historických sídel nežádoucí rušivý prvek.
- 2) Jejich umístění na kulturních památkách a stavbách v památkových rezervacích a zónách není přijatelné.
- 3) V případě památkových rezervací a zón není opodstatněné rozlišovat mezi „hodnotnými“ a „nehodnotnými“ stavbami, neboť i méně hodnotné objekty se podílejí na obraze sídla a spoluvytvářejí jeho prostředí. Pokud prostředí památkově chráněného sídla poškodí rušivý prvek, je lhostejné, zda je umístěn na hodnotném či nehodnotném objektu. Pro zachování integrity celku a ochranu charakteristického prostředí historické architektury je nezbytné uplatňovat ke všem objektům na území památkových rezervací a zón shodný přístup a fotovoltaické nebo solární panely nepřipouštět.
- 4) Toto metodické vyjádření zobecňuje „standardní“ situace. V praxi památkové péče se lze ale setkat také s různými atypickými situacemi, které právě pro svůj specifický charakter nejsou v metodické rovině postižitelné. V těchto případech nabývá na významu individuální posouzení, které by mělo specifika dotčeného objektu, navrhovaného řešení, případně specifika památkové ochrany dotčeného území zohlednit. I v případě atypických situací je však nezbytné respektovat účel tohoto metodického vyjádření, kterým je ochrana kulturních hodnot spojených s pohledovou integritou chráněných celků, vzhledem budov, prostředím památkových rezervací a zón a architektonickým dědictvím kulturní krajiny. Při posuzování pohledového uplatnění je potřeba brát v úvahu nejen pohledy z blízkého okolí, ale i celkové pohledy, zejména pohledy z náměstí, nábřeží, věží, rozhleden a jiných významných vyhlídkových míst (např. pohled na město ze zámku).
- 5) Ochranné pásmo není ve smyslu platného zákona o státní památkové péči chráněné území. Ochrana se vztahuje k památce nebo památkově chráněnému území, jemuž bylo ochranné pásmo vymezeno. V tomto smyslu – tedy ve vztahu k chráněnému statku – je třeba posuzovat požadavky na umístění fotovoltaických a solárních panelů v ochranných pásmech. Pokud by jejich umístění narušilo kulturní hodnoty památky nebo území, jimž bylo ochranné pásmo vymezeno, nejsou přijatelné. V úvahu je přitom potřeba brát nejen pohledy na chráněný statek, ale i pohledy z chráněného statku do okolí. Respektovat je samozřejmě nutné i podmínky stanovené rozhodnutím, kterým bylo ochranné pásmo vymezeno.

Toto metodické vyjádření nenahrazuje individuální posouzení, ale na základě současného stavu poznání formuluje obecný názor na nejvíce se opakující předmět posouzení, který je potřebné uplatňovat. Nesouhlas s posuzovaným záměrem nemůže být zdůvodněn rozparem navrhované úpravy s metodickým vyjádřením, ale vyjádření lze vhodným způsobem citovat. Metodickým vyjádřením lze argumentovat pouze jako dokladem současného stavu poznání ve smyslu ustanovení § 14 zákona o státní památkové péči. Nepřípustné je to, co není v souladu s platnými právními předpisy, což jsou v dané souvislosti zákon o státní památkové péči a právní akty, kterými byla vymezena jednotlivá památkově chráněná území.

Odůvodnění

Připojením k Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy (č.73/2000 Sbírký mezinárodních smluv) se Česká republika zavázala zajistit ochranu památek, architektonických souborů a míst. Památková ochrana daná zákonem č. 20/1987Sb., o státní památkové péči, je výběrová. Vztahuje se pouze na minoritní část stavebního fondu. Omezení možnosti instalace solárních a fotovoltaických panelů na kulturních památkách a v prostředí památkových rezervací a zón je pro zachování kulturních hodnot architektonického dědictví, respektive pro naplnění účelu zákona o státní památkové péči a splnění závazku České republiky plynoucího z přistoupení k Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy nezbytné. S ohledem na malý rozsah ve srovnání s celkovými možnostmi není opodstatněné spatřovat v takovém omezení překážku obecné podpory alternativních zdrojů energie.

Zvyšující se počet žádostí o umístění fotovoltaických nebo solárních panelů na památkově chráněné stavby (kulturní památky, stavby v památkových rezervacích a zónách) vyžaduje ze strany odborné organizace zaujmout jednoznačné stanovisko a zdůvodnit je. Formulace takového stanoviska je potřebná nejen pro naplnění účelu zákona o státní památkové péči a sjednocení praxe tak, aby srovnatelné situace byly na celém území České republiky posuzovány shodně, ale i pro informovanost vlastníků a dotčených orgánů veřejné správy a samosprávy. Předvídatelnost názorů památkové péče je velmi důležitá.

V obecné rovině formuloval Národní památkový ústav svůj postoj spolu s Českou komorou architektů a Státním fondem životního prostředí „Prohlášením k problematice podpory opatření směřujících k energetickým úsporám historických staveb“ v květnu 2009:

„Architektura je pro společnost důležitá. Platí to pro soudobou tvorbu i pro architektonické dědictví. Památky uchovávají svědectví o našich dějinách, o znalostech a dovednostech stavitelů i stavebníků, o životním způsobu společnosti, jejímiž jsme dědici. Historické stavby jsou součástí zažitého obrazu našich měst a vesnic, naší kulturní krajiny. Jsou postaveny z jiných materiálů než současné stavby. Mají jiné formy. Právě to je na nich cenné. Jejich kulturní hodnota spočívá nejen v bohatosti dochovaných forem, ale také v tom, co se z nich můžeme dovědět o minulosti. Všechny tyto hodnoty Česká republika uznala přistoupením k Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy a zároveň se tím zavázala, že i ona bude na svém území památky, architektonické soubory a místa chránit.

Pokud bychom rezignovali na ochranu specifické podoby kulturních památek a staveb v památkových rezervacích a zónách, hrozí nám, že zničíme právě tu kvalitu, která je pro společnost významná. Architektonické dědictví je ohroženo chátráním a necitlivými přestavbami. Ohrožuje je ale také mechanické uplatňování požadavku přizpůsobovat historickou architekturu technickým standardům soudobé stavební produkce. Toto nebezpečí je aktuální i v případě snižování energetické náročnosti staveb. Zájem společnosti na úsporách energie je nesporný. Opatření, která k takovým úsporám směřují, jsou potřebná. V této souvislosti ale upozorňujeme, že nepřiměřené prostředky mohou vést v případě architektonického dědictví k jeho poškození.

Shodujeme se v názoru, že snižování energetické náročnosti staveb a zájem na ochraně architektonického dědictví lze alespoň v některých případech skloubit. To však vyžaduje, aby pro specifickou oblast architektonického dědictví byly podmínky „ušity na míru“. Neměly by být podporovány úpravy, které jsou ze své podstaty konfliktní a podpořena by naopak měla být ta opatření, kterými lze dosáhnout energetických úspor bez ohrožení kulturních hodnot. V oblasti

architektonického dědictví je potřeba počítat i s malými kroky, individuálními návrhy a hlavně s opravami dochovaných historických konstrukcí a prvků, mezi jinými i okenních rámu.

Architektonickým dědictvím jsou míněny nejen kulturní památky a stavby v památkových rezervacích a zónách, ale všechny stavby, které vyhoví kritériu kvality. Památková ochrana je v České republice výběrová. Z architektonicky hodnotných historických budov, dochovaných sídel a krajiny je památkově chráněn pouze zlomek. Připomínáme proto také odpovědnost za citlivý přístup k nechráněným součástem architektonického dědictví.

Za velmi důležitou považujeme informovanost. Není žádoucí, aby vlastníci byli motivováni k přípravě opatření, která by architektonické dědictví poškozovala a která by u památkově chráněných staveb následně nemohla být povolena. Včasnost a úplnost upozornění na to, co není v oblasti péče o architektonické dědictví přijatelné, může předejít zbytečným konfliktům. Včasná informace o tom, jak postupovat v případě památkově chráněných staveb, může napomoci dobrým řešením.“

Fasády a střechy jsou podstatnou součástí architektonického dědictví. Až na výjimky mají řemeslnou a často i výtvarnou hodnotu. Obnově střech, použitým materiálům a řemeslným detailům památková péče vždy věnovala a stále věnuje velkou pozornost. Doporučuje užívání architektonicky a historicky odpovídajících typů střešních krytin. Věnuje pozornost komínům, atikám, hřebenáčům a desítkám dalších architektonických detailů. V případě překrytí střechy fotovoltaickými či solárními panely se oslabuje smysl snah o zachování historické podoby střech. Dochází nejen k narušení vzhledu jednotlivých staveb, potažmo integrity střešní krajiny, ale také k demotivaci vlastníků věnovat podobě střechy pozornost.

Osazování fotovoltaických a solárních panelů narušuje vzhled historických staveb. Důvod ochrany vzhledu jednotlivých kulturních památek a jejich areálů je zřejmý a není potřeba jej zvlášť vysvětlovat. Složitější je situace v případě památkových rezervací a zón, protože v sobě zahrnují i méně hodnotné stavby. Nutně se často otevírá otázka, proč by nemohly být fotovoltaické a solární panely na objektech, které samy o sobě nevykazují zvláštní hodnoty a NPÚ tímto metodickým vyjádřením směřuje ke sjednocení argumentace, pro kterou lze nalézt oporu i v mezinárodním kontextu.

Rovněž Evropská charta architektonického dědictví říká: „Po dlouhou dobu se chránily a restaurovaly nejvýznamnější památky, aniž by se dbalo na jejich prostředí. Ony však mohou ztratit velkou část svého charakteru, jestliže se toto prostředí změnilo. Kromě toho celky, i když jim chybí význačné stavby, mohou poskytovat kvalitu prostředí, která z nich činí rozmanitá a členitá umělecká díla. Jsou to také tyto celky, které je třeba chránit jako takové.“

Mezinárodně zavedeným pojmem pro soubor střešních plášťů městského nebo vesnického celku je „*střešní krajina*“. Z pojmu je zřejmé, že nejde pouze o soubor střešních ploch jednotlivé stavby nebo areálu budov, ale i o souhrnnou charakteristiku urbanistického celku, která se významně podílí na jeho obraze a zejména jeho hodnotách. Fragmentace střešní krajiny osazováním novodobých technických prvků je problémem rostoucí závažnosti. Památková péče jej dlouhodobě sleduje a svým metodickým, informačním a v krajních případech i restriktivním působením se mu snaží čelit.

Smyslem ochrany památkové rezervace nebo zóny je především zachování celku a jeho prostředí. Fotovoltaické panely součástí tohoto obrazu nikdy nebyly. Z tohoto důvodu je jejich osazování v daných památkových územích nežádoucí. Zachování hodnot chráněného urbanistického celku předpokládá nejen zachování hodnotných součástí, ale také eliminaci prvků, které by byly narušily jeho vnímání. Účelem právní ochrany kulturně historických hodnot je to, aby byly zachovány, nikoliv, aby zanikly nebo byly transformovány v jinou kvalitu. Účelem právní ochrany památkových rezervací a zón je zachování tradiční podoby střešní krajiny bez novodobých technických intervencí. Tento požadavek je plošný, protože z hlediska vnímání celku je lhostejné, zda se rušivý prvek objevuje na hodnotném domě či utilitární stavbě. Z této úvahy vyplývá, že umístování solárních a fotovoltaických panelů je nutno v případě staveb v rezervacích a zónách posuzovat primárně z hlediska dopadů na

prostředí chráněného celku. Chceme-li zachovat integritu obrazu a prostředí památkových rezervací a zón, není přijatelné v nich instalovat rušivé technické prvky, které výrazně zasahují do podoby celku i jednotlivých staveb. Nejen pro kulturní památky, ale i pro stavby v památkových rezervacích a zónách je instalace solárních a fotovoltaických panelů v principu nepřijatelná.

Výjimky lze považovat za opodstatněné pouze v případech, ve kterých se jednoznačně prokáže, že jejich připuštění není v rozporu s účelem zákona o státní památkové péči. Rozpoznání a pojmenování konkrétních kulturně historických hodnot, které jsou posuzovaným záměrem dotčeny, je klíčové. Stanovením, co je v posuzované situaci hodnotou, kterou je třeba ve smyslu zákona o státní památkové péči zachovat, se určují limity toho, co je přípustné.

Rozdílná architektonická kvalita staveb takovým důvodem není. Správní řád vyžaduje posuzovat srovnatelné situace stejně. Prokazovat odůvodněnost odlišného posouzení možnosti osazení fotovoltaických či solárních panelů menší či větší kulturní hodnotou dotčeného objektu, je problematické, protože zástavba v památkových rezervacích a zónách bývá srovnatelná. Požadavek stejného přístupu ke všem objektům na území památkové rezervace nebo zóny má tak vedle věcného opodstatnění i právní důvod. S přihlédnutím k platné právní úpravě je důvodné odlišně posoudit pouze takové situace, které se věcně odlišují natolik výrazným způsobem, že nevznikne precedentní argumentace, jež by v dalších případech v daném nebo svými charakteristikami obdobném prostředí zakládalo požadavek jejího opakovaného uplatnění tam, kde by mohly být kulturně-historické hodnoty narušeny.

ing.arch. Věra Kučová
náměstkyně pro památkovou péči